

Thedenius Botaniska exkursioner i Stockholmstrakten VII

BEARBETAD AV MORA ARONSSON

Den sjunde av Thedenius exkursioner går över Södermalm till Brännkyrka och Huddinge, vidare över Botkyrka och Salem till Södertälje kanal (Thedenius, 1859). För bakgrunden till denna historiska exkursionsguide hänvisar jag till Daphne nr 1 1993.

Vid Heleneborg växer nysört *Achillea ptarmica*, vattenfräne *Rorippa amphibium*, bergkärel *Erysimum hieracifolium* och *Potamogeton gramineus x perfoliatus*; på Långholmen: palsternacka *Pastinaca sativa*, pepparrot *Armoracia rusticana*, oxbär *Cotoneaster scandinavicus* och vanlig pilört *Persicaria lapathifolium* ssp *pallida*; vid Bergsund: Klippfibba *Hieracium* grupp *Oraeadea*, småsporre *Chaenorhinum minus*, palsternacka *Pastinaca sativa*, äppelros *Rosa rubiginosa* och strandskräppa *Rumex maritimus*; på Reimersholme: Nysört *Achillea ptarmica*, nässelklocka *Campanula trachelium*, sloknunneört *Corydalis pumila*, kornvallmo *Papaver rhoeas*, tandrot *Dentaria bulbifera*, lunddraba *Draba muralis*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, rödblära *Silene dioica*, parksmuttron *Pragaria moschata* och värvicker *Vicia lathyroides*; på Lövholmen: Åkervinda *Convolvulus arvensis* och blåhallon *Rubus caesius*; omkring och uti Trekanten: Olvon *Viburnum opulus*, notblomster *Lobelia dortmanna*, vattenmynta *Mentha aquatica*, hjulmöja *Ranunculus circinatus*, kungsängsilja *Fritillaria meleagris*, långnate *Potamogeton praelongus*, *P. lucens x perfoliatus*, *P. gramineus x perfoliatus* och krusnate *P. crispus*, bunkestarr *Carex elata*, kärrbräken *Thelypteris palustris*, plyschgrusmossa *Ditrichum flexicaule* med kapslar och norrlandslav *Nephroma arcticum*; vid Gröndal: Vallfibbla *Crepis nicaeensis*, mjukdån *Galeopsis ladanum*, åkerrättika *Raphanus raphanistrum*, getväppling *Anthyllis vulneraria*, spindelblomster *Listera cordata*, *Potamogeton gramineus x perfoliatus*, *Carex acuta x elata*, raklosta *Bromus erectus*, gullhavre *Trisetum fla-vescens* och hässlebrodd *Milium effusum*; vid Charlottendal: Underviol *Viola mirabilis*; vid Fågelsången: Fläder *Sambucus nigra*, lungört *Pulmonaria obscura*, blåeld *Echium vulgare*, sårläka *Sanicula euro-paea*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, vitblära *Silene latifolia*, oxbär *Cotoneaster scandinavicus*, norsk fingerört *Potentilla norvegica*, gullklöver *Trifolium aureum* och jordklöver *T. campestre*, grönpyro *Pyrola chlorantha* och klockpyro *P. media*, Adam och Eva *Dactylorhiza latifolia*, skogsknipprot *Epipactis helleborine* och läsbräken *Botrychium lunaria*, samt efter gamla anteckningar: Kalvnos *Misopates*

orontium och mållamarant *Amaranthus lividus*; vid Blommensberg: Lungört *Pulmonaria obscura*, vätteros *Lathraea squamaria*, fältgentiana *Gentianella campestris*, säfferot *Seseli libanotis*, riddarsporre *Consolida regalis*, åkerrättika *Raphanus raphanistrum*, skuggnäva *Geranium pyrenaicum* och duvnäva *G. columbinum*, gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*, vippärt *Lathyrus niger*, ögonpyrola *Moneses uniflora*, ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata*, skogsknipprot *Epipactis helleborine*, korallrot *Corallorhiza trifida*, kärrull *Eriophorum gracile*, loppstarr *Carex pulicaris*, luddtätel *Holcus lanatus*, granbräken *Dryopteris cristata*, jordskrummossa *Tortula subulata*, klogrusmossa *Ditrichum heteromallum*, skrovellav *Lobaria scrobiculata*, letlav *Parmelia omphalodes* och kvartslav *Lecanora muralis*; uti och omkring Längsjön: Dvärgbläddra *Utricularia minor*, lundtrav *Arabis hirsuta*, storsileshår *Drosera anglica* och småsileshår *D. intermedia*, kransslinga *Myriophyllum verticillatum*, borststräse *Chara aspera*, myggblomster *Hammarbya paludosa*, kungsängsilja *Fritillaria meleagris*, tagelsäv *Eleocharis quinqueflora* och strängstarr *Carex chordorrhiza*; omkring Ormsjön: Dybläddra *Utricularia intermedia*, tätört *Pinguicula vulgaris*, grendunört *Epilobium roseum* och kantdunört *E. tetragonum*, myggblomster *Hammarbya paludosa*, korallrot *Corallorhiza trifida*, tagelsäv *Eleocharis quinqueflora*, loppstarr *Carex pulicaris*, trindstarr *C. diandra* var. *major* och *C. acuta x elata*, luddtätel *Holcus lanatus* och kärrbräken *Thelypteris palustris*.

Vid Ekensberg förekommer gullkrage *Chrysanthemum segetum*, krussilja *Selinum carvifolia*, rödlänke *Peplis portula*, slamkrypa *Elatine hydropiper*, rävtörel *Euphorbia peplus* och gyttelav *Pannaria pezizoides*. Där har även växt libbsticka *Levisticum officinale*. På Wasaholmen påträffas toppfrossört *Scutellaria hastiflora* och korskovall *Melampyrum cristatum*; vid Mörtviken: Vattenstäkra *Oenanthe aquatica*, backruta *Thalictrum simplex*, vattenfräne *Rorippa amphibium*, päron *Pyrus communis*, spirbjörnbär *Rubus grabowskii*, gräsnate *Potamogeton gramineus* och läsbräken *Botrychium lunaria*; på Mörtviksängen: Tidig ängsgentiana *Gentianella amarella* var.

lingulata, spenört *Laserpitium latifolium* och såråla *Sanicula europaea*; vid Vinterviken: Gullkrage *Chrysanthemum segetum*, ängsklocka *Campanula patula*, notblomster *Lobelia dortmanna*, toppfrossört *Scutellaria hastiflora*, ljungögontröst *Euphrasia micrantha*, vätteros *Lathraea squamaria*, ävjebrodd *Limosella aquatica*, strandpryl *Littorella uniflora*, bergbräsma *Cardamine hirsuta*, lundtrav *Arabis hirsuta*, sylört *Subularia aquatica*, lunddraba *Draba muralis*, rosettjungfrulin *Polygala amarella*, svedjenäva *Geranium bohemicum*, luktviol *Viola odorata*, nattglim *Silene noctiflora*, sprödarv *Myosoton aquaticum*, härslinga *Myriophyllum alterniflorum*, kanelros *Rosa majalis*, grönpyro *Pyrola chlorantha* och klockpyro *P. media*, ögonpyro *Moneses uniflora*, ryl *Chimaphila umbellata*, tallört *Monotropa hypopitys* var. *hypopitys*, brudsporre *Gymnadenia conopsea*, grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, tvåblad *Listera ovata*, kungsängslilja *Fritillaria meleagris*, pärlhyacint *Muscari botryoides*, *Asplenium septentrionale* x *trichomanes*, styvt braxengräs *Isoetes lacustris*, slidjordmossa *Dicranella schreberana*, brun frostmossa *Gymnomitrium concinatum*, sköldfältlav *Peltigera horizontalis*, rostlav *Caloplaca ferruginea* och stentagel *Pseudephebe pubescens*; vid Örnberg: Stånds *Senecio jacobaea* och duvnäva *Geranium columbinum*; vid Hägersten: Toppjungfrulin *Polygala comosa*, svedjenäva *Geranium bohemicum*, strandviol *Viola persicifolia* och hasselbladsbjörnbär *Rubus wahlbergii*; vid Klubben: Svedjenäva *Geranium bohemicum*.

Omkring Brännkyrka-Sätra är funna såråla *Sanicula europaea*, gulsippa *Anemone ranunculoides*, bergbräsma *Cardamine hirsuta*, lunddraba *Draba muralis*, springkorn *Impatiens noli-tangere*, underviol *Viola mirabilis*, vippärt *Lathyrus niger*, klockpyro *Pyrola media*, grönpyro *P. chlorantha*, tibast *Daphne mezereum*, repestarr *Carex loliacea*, långsvingel *Festuca gigantea*, skuggtujamossa *Thuidium delicatulum* med kapslar, pilmosa *Leskea polycarpa*, liten baronmossa *Anomodon longifolius* och halsbryum *Bryum turbinatum*; vid Rostock: Grusslok *Melica ciliata*; på Kungshatt: Klibbkorsört *Senecio viscosus*, glansnäva *Geranium lucidum*, skogsstjärnblomma *Stellaria longifolia*, nästrot *Neottia nidus-avis*, lundskäfting *Brachypodium sylvaticum* och grusslok *Melica ciliata*; vid Skärholmen: Glansnäva *Geranium lucidum*, sprödarv *Myosoton aquaticum*, källarv *Stellaria alsine* och kungsängslilja *Fritillaria meleagris*.

Vid Vårby förekommer pestskräp *Petasites hybridus*, bäckbräsma *Cardamine amara*, skogsstjärnblomma *Stellaria longifolia*, dvärghäxört *Circaea alpina*, humle *Humulus lupulus*, repestarr *Carex loliacea*, taggstarr *C. pauciflora* och loppstarr *C. pulicaris*, strutbräken *Matteuccia struthiopteris* och liten knottmossa *Rhabdoweissia fugax*; vid Vårby såg:

Päron *Pyrus communis*; vid Vårby källa: Bäcknäbbmossa *Rhynchostegium riparioides*, skogsspärmossa *Campylium sommerfeltii* samt lerbålmossa *Blasia pusilla* med kapslar; vid Snickarkrogen: Bäckbräsma *Cardamine amara*, skogsstjärnblomma *Stellaria longifolia* och korallrot *Corallorhiza trifida*; vid Haga: Skavfräken *Equisetum hyemale*; vid Alby: Bäckbräsma *Cardamine amara*, lunddraba *Draba muralis*, duvnäva *Geranium columbinum*, underviol *Viola mirabilis*, bergglim *Silene rupestris*, luddunört *Epilobium parviflorum*, spirbjörnbär *Rubus grabowskii*, backviol *Lathyrus sylvestris*, klockpyro *Pyrola media*, brudsporre *Gymnadenia conopsea*, skogsknipprot *Epipactis helleborine*, knärot *Goodyera repens*, gräsull *Eriophorum latifolium*, slidstarr *Carex vaginata* och *C. canescens* x *dioica* samt grusslok *Melica ciliata*; vid Alby, nära Fiskarebostället: Toppfrossört *Scutellaria hastiflora* och strutbräken *Matteuccia struthiopteris*; vid kanalen mellan Alby och Tullingesjön: Sandtrav *Arabis arenosa*; vid Kumla: Trubbhagtom *Crataegus monogyna*; vid Botkyrka: Kamomillkulla *Anthemis cotula*, stånds *Senecio jacobaea*, piggrö *Lappula squarrosa*, bergbräsma *Cardamine hirsuta* och humle *Humulus lupulus*; vid Näsby: Stånds *Senecio jacobaea* och kamäxing *Cynosurus cristatus*; vid Näsby holme: Duvnäva *Geranium columbinum*; vid Lindhov: Åkerrödtoppa/rödtoppa *Odontites verna/vulgaris*, vildmorot *Daucus carota*, akleja *Aquilegia vulgaris*, rågvallmo *Papaver dubium*, häckspirea *Spiraea salicifolia*, grönpyro *Pyrola chlorantha* och klockpyro *P. media*, Adam och Eva *Dactylorhiza latifolia*, ängstarr *Carex hostiana*, grön kavelhirs *Setaria viridis* och älväxing *Sesleria caerulea*; vid Fågelsta i Salem: Penningblad *Lysimachia nummularia*; vid Skårby: Pukvete *Melampyrum arvense*; på Östanberget nära Bergholm: Klängmossa *Homomallium incurvatum*, blekbryum *Bryum pallescens*, skruvgrimmia *Grimmia funalis*, sipperraggmossa *Racomitrium aquaticum*, lapprattmossa *Amphidium lapponicum*, kornblekmossa *Lophocolea minor*, klipprostmossa *Marsipella emarginata*; vid Bergholm: Bergkorsört *Senecio sylvaticus*, krussilja *Selinum carvifolia*, smörboll *Trollius europaeus*, lindådra *Camelina alyssum* och humle *Humulus lupulus*; på Hamnberget: Styvfibbla *Hieracium* grupp *Tridentata*, grov baronmossa *Anomodon viticulosus*, stor klockmossa *Encalypta streptocarpa* och mjuk planmossa *Distichium capillaceum*; vid Hallinge: Plattlumner *Diphasiastrum complanatum*. Över Borsjön kan nu vägen tagas till norra delen av Botkyrka, som icke ännu på denna exkursion blivit besökt. Vid Kersby på träffas då smörboll *Trollius europaeus*; vid Norsborg: Pestskräp *Petasites hybridus*, hässleklocka *Campanula latifolia*, duvnäva *Geranium columbinum*, backviol *Lathyrus sylvestris*, stallört *Ononis arvensis* och grusslok *Melica*

Granbräken (*Dryopteris cristata*) hittad vid Blommensberg.

ciliata; vid Sturehov: Gulsippa *Anemone ranunculoides* och päron *Pyrus communis*; vid Vällinge: Toppfrossört *Scutellaria hastiflora*, gulsippa *Anemone ranunculoides*, backruta *Thalictrum simplex* och päron *Pyrus communis*; vid Bockholms-Sättra: Svedjenäva

Geranium bohemicum, repestarr *Carex loliacea* och skogstimmia *Timmia austriaca*; vid Högtorp: Ulltistel *Onopordum acanthium*, snärvinda *Calystegia sepium*, murgröna *Hedera helix*, glansnäva *Geranium lucidum*, storrams *Polygonatum multiflorum*, strutbräken *Matteuccia struthiopteris*, rörsvepemossa *Jungermannia leiantha* och terpentimossa *Geocalyx graveolens*; vid och på Korpberget: Fältmalört *Artemisia campestris*, myska *Galium odoratum*, färgmåra *Asperula tinctoria*, murgröna *Hedera helix*, lunddraba *Draba muralis*, backvial *Lathyrus sylvestris*, spindelblomster *Listera cordata*, lundslok *Melica uniflora* och *Asplenium septentrionale* x *trichomanes*; vid Viksberg: Myska *Galium odoratum*, hässleklocka *Campanula latifolia*, korskovall *Melampyrum cristatum*, vätteros *Lathraea squamaria*, gulsippa *Anemone ranunculoides*, tandrot *Dentaria bulbifera*, underviol *Viola mirabilis*, lundarv *Stellaria nemorum*, vippärt *Lathyrus niger*, tibast *Daphne mezereum*, skogsbingel *Mercurialis perennis*, honungsblomster *Herminium monorchis*, långsvingel *Festuca gigantea*, strävlost *Bromus benekenii*, strutbräken *Matteuccia struthiopteris* och piskbaronmossa *Anomodon attenuatus*; vid Ormsäter: Stånds *Senecio jacobaea*; vid Käggeboda: Hässleklocka *Campanula latifolia*, underviol *Viola mirabilis* och tandrot *Dentaria bulbifera*; på Käggeboda holme: Backvial *Lathyrus sylvestris* och skogsbingel *Mercurialis perennis*.

Som Södertälje kanal utgör en del av floraområdets gräns mot väster, är endast de uti eller väster om kanalen förekommande växterna, som hör till oss. I närheten av kanalen växer linnea *Linnaea borealis*, snärvinda *Calystegia sepium*, blåeld *Echium vulgare*, hjärtstilla *Leonurus cardiaca*, strandtrift *Armeria maritima*, backsippa *Pulsatilla vulgaris*, nattglim *Silene noctiflora*, oxel *Sorbus intermedia*, blåhallon *Rubus caesius* och norsk fingerört *Potentilla norvegica*. I själva kanalen och i utvidgningarna av densamma söder om staden finns vitsjälksmöja *Ranunculus baudotii*, rödsträfs *Chara tomentosa* och havsnajas *Najas marina*.

Vid Glasberga i Östertälje växer nysört *Achillea ptarmica*, färgkulla *Anthemis tinctoria*, knölklocka *Campanula rapunculoides*, hässleklocka *C. latifolia* och toppklocka *C. glomerata*, blåeld *Echium vulgare*, fodervallört *Symphytum asperum*, körvel *Myrrhis odorata*, stallört *Ononis arvensis*, vitpil *Salix alba* och jättegröe *Glyceria maxima*; vid Hall: Ängsskära *Serratula tinctoria*, svinrot *Scorzonera humilis*, ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata* och brudsporre *Gymnadenia conopsea*; vid Skärvsta: Kalmus *Acorus calamus*; vid Gertuna: Rosettjungfrulin *Polygala amarella*, Adam och Eva *Dactylorhiza latifolia* och hässlebrodd *Milium effusum*; vid Uttringe: Gulsippa *Anemone ranunculoides* och tallört *Monotropa hypopitys* var. *hypopitys*.

Nära Skälby i Grödinge förekommer kransborre *Marrubium vulgare* och stallört *Ononis arvensis*; vid Ensta: Åkerriätika *Raphanus raphanistrum*; på Husbyhammaren under Marieberg: källpraktmossa *Pseudobryum cinclidioides*, liten räffelmossa *Aulacomnium androgynum*, gul grusmossa *Ditrichum cylindricum*, stubbkvastmossa *Dicranum montanum* med kapslar och dunmossa *Trichocolea tomentella*; i Mariebergs oxhage: Rutläsbräken *Botrychium matricariifolium*; på Björksta äng: Hinnekrusmossa *Weissia brachycarpa*; i Sjöbergsskog vid Snäckviken: Ryl *Chimaphila umbellata*; i Snäckviken: Härnating *Ruppia maritima*, skaftsärv *Zannichellia palustris* ssp. *pedicellata*, havsnajas *Najas marina* och havsslinke *Tolypella nidifica*; på naturliga ängar i närheten av Snäckviken: Svinrot *Scorzonera humilis*, brudsporre *Gymnadenia conopsea* och ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata*; i Skäcklinge ohage (i Botkyrka): Röd parasollmossa *Splachnum rubrum* och lämmelmossa *Tetraplodon mnioides* samt grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*.

Omkring Tumba växer kamomillkulla *Anthemis cotula*, krissla *Inula salicina*, fläder *Sambucus nigra*, kattmynta *Nepeta cataria*, väterros *Lathraea squamaria*, ryssgubbe *Bunias orientalis*, backvial *Lathyrus sylvestris*, källört *Montia fontana* och tvåblad *Listera ovata*; vid Hagelby, nära ån: Ålandsrot *Inula helenium*; nära Aspen: Kransborre *Marrubium vulgare*; på berget mitt emot sjön: Bergglim *Silene rupestris*; vid Hamra: Svinrot *Scorzonera humilis*, springkorn *Impatiens noli-tangere*, duvnäva *Geranium columbinum*, knipparv *Cerastium glomeratum*, norsk fingerört *Potentilla norvegica*, tibast *Daphne mezereum*, brudsporre *Gymnadenia conopsea*, korallrot *Corallorhiza trifida*, linrepe *Lolium remotum* och hässlebrodd *Milium effusum*; vid Tullinge: Springkorn *Impatiens noli-tangere*, bäckbräsma *Cardamine amara*, hässlebrodd *Milium effusum* och strutbräken *Matteuccia struthiopteris*; vid Elvsta: Skogsknipprot *Epipactis helleborine* och grön kavelhirs *Setaria viridis*; vid Flottsbro: Slidstarr *Carex vaginata*; vid Häggsta: Grönyxne *Coeloglossum viride*; rödsyssla *Cephalanthera rubra*, slidstarr *Carex vaginata*, repestarr *C. loliacea* och skärmstarr *C. remota* samt grusslok *Melica ciliata*; vid Masmo under Glömsta: Bäckbräsma *Cardamine amara*; vid Björkhagen: Klasefibbla *Crepis praemorsa*, strandtrift *Armeria maritima*, oxbär *Cotoneaster scandinavicus* och gräsull *Eriophorum latifolium*; vid Loviseberg: Bergkorsört *Senecio sylvaticus*; vid Viggstaberget: Klippfibbla *Hieracium* grupp *Oraeada*, korskovall *Melampyrum cristatum* och stallört *Ononis arvensis*; vid Fullersta kvarn: Klasefibbla *Crepis praemorsa*, lungört *Pulmonaria obscura*, bäckbräsma *Cardamine amara*, skärmstarr *Carex remota* och repestarr *C. loliacea*, grov fjädermossa *Neckera crispa* och skuggstjärnmossa *Mnium*

hornum; vid Juringe: Smörboll *Trollius europaeus*, svedjenäva *Geranium bohemicum*, kantdunört *Epilobium tetragonum*, backvial *Lathyrus sylvestris*, stallört *Ononis arvensis* och grönyxne *Coeloglossum viride*; vid Kronan: Svinrot *Scorzonera humilis* och grönyxne *Coeloglossum viride*; vid Långpannan i Brännkyrka: Pärhyacint *Muscari botryoides*; vid Långbro: Kungsängsilja *Fritillaria meleagris* och pärhyacint *Muscari botryoides*; vid Christineberg: Vårflenört *Scrophularis vernalis*; på ängen öster om Christineberg: Brunklöver *Trifolium spadiceum*, ymnigt; vid Aspudden: Bäckbräsma *Cardamine amara*, tallört *Monotropa hypopitys* var. *hypopitys* och plattlummer *Diphasiastrum complanatum*; vid Nyborg: Kalkpraktmossa *Plagiommium rostratum*; vid Stora Nybohov: Bäckbräsma *Cardamine amara* och äppelros *Rosa rubiginosa*; vid Lilla Nybohov: Korskovall *Melampyrum cristatum*; i Nyboda backe: Kanelros *Rosa majalis*; vid Grönbrink: Backvial *Lathyrus sylvestris*; på Liljeholmen: Strätta *Angelica sylvestris*, berberis *Berberis vulgaris*, sloknunneört *Corydalis pumila*, lunddraba *Draba muralis*, duvnäva *Geranium columbinum*, smultronklöver *Trifolium fragiferum*, getväppling *Anthyllis vulneraria*, vattenpilört *Persicaria amphibia*, *Asplenium septentrionale* x *trichomanes* och silverlav *Parmelina tiliacea*; vid Hornstull: Vitpil *Salix alba* och hårhättemossa *Orthotrichum diaphanum*; vid Zinkensdamm: Grendunört *Epilobium roseum* och krollilja *Lilium martagon*; vid Tanto: Pestskråp *Petasites hybridus*, vit kattost *Malva pusilla*, sötkörbsbär *Prunus avium*, mällama-rant *Amaranthus lividus*, vargtörel *Euphorbia esula*, trädgårdsmälla *Atriplex hortensis* samt *Asplenium septentrionale* x *trichomanes* och murruta *A. rutamuraria*.

Uti Årstaviken, företrädesvis mot norra stranden, finns trubbnate *Potamogeton obtusifolius*, bandnate *P. compressus*, grovnate *P. lucens*, långnate *P. praelongus* och krusnate *P. crispus*.

Litteratur:

Thedenius, K. F., 1859: *Botaniska exkursioner i Stockholmstrakten*. Stockholm.

Inventeringslägret i västra Uppland 1996

CLAES HAMMARSJÖ

Om man räknar med fjolårets avstickare till Kungsör, så hölls i år det traditionella Heby-lägret för femte gången. De tre inventeringsdagarna 9-11 augusti samlade 11 deltagare. Arrangör var som vanligt distriktsledaren Lennart Karlén med biträde av Claes Hammarsjö. Logi med tillgång till kök och arbetsutrymmen hade vi på vandrarhemmet i Sala.

De ekonomiska kartblad, som vi ägnade vårt intresse, ligger i huvudsak inom socknarna Västerlövsta (ungefär 2 hela rutor), Enåker, Norrby och Huddunge. Inga större tätorter finns i området. Trakten ligger i stort sett 55-90 m ö h och är föga kuperad. Hebyåsen är det mest framträdande terrängpartiet. Områdets lägre delar utgörs huvudsakligen av leråkrar och torvtäkter, dess högre av skogsmark och sandtag på sand och morän. Moränen är delvis oerhört storblockig och svårframkomlig.

Antalet arter per kartblad/ruta är i västra Uppland klart lägre än i resten av landskapet. Det gör, att det går att göra en acceptabel inventering av en kvadrant på en dag, eftersom antalet arter att hålla reda på inte är så stort. I grupper om 2-3 personer kunde vi därför under trivsamma former klara av 14 kvadranter på tre dagar. Två kvadranter togs följande veckoslut av arrangörerna tillsammans med Ola Bäckström. Därmed blev fyra hela rutor hyggligt genomgångna. Vi noterade 410-430 arter per ruta, alltså en mycket jämn fördelning. På kvadrantnivå är variationen större, vilket bland annat beror på den varierande inventeringsvanan hos deltagarna. 200-340 arter blev resultatet för de kvadranter där respektive inventeringsgrupp gjorde en heldag.

Några arter som särskilt utmärker Hebytrakten jämfört med övriga Uppland är ängsklocka, slidstarr, lundstarr och nordbrä-

ken (*Campanula patula*, *Carex vaginata*, *C. montana*, *Dryopteris expansa*), under inventeringen funna i 16, 14, 8 och 8 kvadranter. På sitt sätt lika anmärkningsvärt är att ek och hassel är ovanliga. De hittades bara i 5 kvadranter var, genomgående med individfattiga bestånd.

Kalkområdet vid Sala berör området, men påverkar inte floran särskilt mycket. Blåsippa (*Hepatica nobilis*) är sålunda ganska ovanlig och som regel begränsad till små ytor på varje lokal. Inte långt från Lövåsen i Huddunge socken såg vi dock ett par kalkgynnade orkidéer, grönyxne och skogsknipprot (*Coeloglossum viride*, *Epipactis helleborine*) i närheten av inventeringsrutornas enda, nu övergivna, kalkbrott. En bit nordväst därom finns backskafting och hårstarr (*Brachypodium pinnatum*, *Carex capillaris*) ovanför kanten av det stora sandtaget vid Hedåker. Där grundvattnet når upp till markytan i sandtagets botten, växer rikligt med strandlummer (*Lycopodiella inundata*) och i torrare lägen också nickstarr (*Carex brunnescens*).

Det nordliga inslaget i floran är påtagligt, särskilt bland starrarterna. Nickstarr och slidstarr är redan nämnda. Av spädstarr, klotstarr och repestarr (*Carex disperma*, *C. globularis*, *C. loliacea*) fann vi några få tuvor i sumpskogsterräng, vardera arten på en lokal. Madrör (*Calamagrostis stricta*) hittades på en enda blötmyr och i kanten av denna såg vi också ögonpyrola och mossviol (*Moneses uniflora*, *Viola epipsila*). Svartfryle, lappvide, gytttrad igelknopp och brunklöver noterades i 3 och 4 kvadranter var (*Luzula sudetica*, *Salix lapponum*, *Sparganium glomeratum*, *Trifolium spadiceum*). Antalet och frekvensen av nordliga arter är emellertid klart lägre än bara några mil norröver.

Ögonpyrola (*Moneses uniflora*) hittades i kanten av en blötmyr. Ur Lindman, C. A. M. 1922: *Bilder ur Nordens Flora*. Stockholm.

Många myr- och fuktmarksväxter är förvånansvärt ovanliga i Hebytrakten. Strandgyllen, strandklo och kärrspira (*Barbarea stricta*, *Lycopus europaeus*, *Pedicularis palustris*) sågs sålunda inte alls; sådana arter som taggstarr, storsileshår och rundsileshår (*Carex pauciflora*, *Drosera anglica*, *D. rotundifolia*) bara på några få lokaler var. Av mera krävande arter visade sig nickskära, slokstarr, granbräken och rosenpilört (*Bidens cernua*, *Carex pseudocyperus*, *Dryopteris cristata*, *Polygonum minus*) i diken intill den ett par kvadratkilometer stora torv-

täktsöken, som en gång var Sävnemossen i Västerlövsta socken.

Vid Sävnemossen bjöds vi (= arrangörerna) för övrigt på en oväntad ornitologisk och lukullisk upplevelse. När vi kom ut ur skogen vid Klockarbo gård, mötte oss en stor flock fåglar (*Struthio camelus*), denna dag i sitt rätta heta klimat. En stor vacker hane utförde just en graciös dans inför några honor och visade viss irritation inför vår närvaro. Vi drog oss diskret undan och ägnade oss i stället åt gårdsfloran och det lukulliska. Menyn omfattade dock vare sig omelett eller kyckling, utan glass, som den serviceinriktade strutsfarmaren hade till salu i ladugården bland plymer och urblåsta äggskal.

Endast en sjö, Kärrbäcksjön, fanns i våra rutur. Visserligen såg vi dyblad (*Hydrocharis morsus-ranae*), men annars var floran påfallande fattig. Inte ens näckrosor noterades i den lilla skogssjön. Sådana fanns däremot i den korta bit av Örsundaån, som tangerade en av rutorna. I den meandrande, drygt meterbreda ån växte rikligt med kalmus, blomvass, vattenpest, jättegröe, gul näckros, stor andmat och pilblad (*Acorus calamus*, *Butomus umbellatus*, *Elodea canadensis*, *Glyceria maxima*, *Nuphar lutea*, *Spirodela polyrrhiza*, *Sagittaria sagittifolia*).

Det är ont om kalt berg i Hebytrakten. Bristen kan illustreras med att vi av småormbunkarna registrerade gaffelbräken (*Asplenium septentrionale*) på bara en lokal, svartbräken och hällebräken (*Asplenium trichomanes*, *Woodsia ilvensis*) inte alls.

Trots rikedomen på sandmarker är många ängs- och torrmarksarter, som är vanliga längre österut, rariteter här borta i väst. Grusstarr, solvända, äkta johannesört, slätterfibbla, ängssilja och gullklöver (*Carex hirta*, *Helianthemum nummularium*, *Hypericum perforatum*, *Hypochoeris maculata*, *Selinum carvifolia*, *Trifolium aureum*) fann vi bara på en lokal vardera. Och exempelvis följande arter, som i och för sig lär ska finnas i trakten, såg vi inte alls: småborre, backlök, sparväva, korskovall, flentimotej,

svartkämpar, getrams, jungfrulin, knölsmörblomma, backsmörblomma, ängsskära (*Agrimonia eupatoria*, *Allium oleraceum*, *Geranium pusillum*, *Melampyrum cristatum*, *Phleum phleoides*, *Plantago lanceolata*, *Polygala vulgaris*, *Polygonatum odoratum*, *Ranunculus bulbosus*, *R. polyanthemos*, *Serratula tinctoria*). Däremot visade sig klasefibblan (*Crepis praemorsa*) finnas på en hel del ställen. Vildtimotejen (*Phleum pratense* ssp *bertoloni*) på en betad torrbacke vid Översävne i Västerlövsta socken kan också vara värd att nämnas, liksom mosippan (*Pulsatilla vernalis*) på några ställen på Hebyåsen. Dessutom iaktogs sannolikt åsstart (*Carex pollens*) vid åsen i ett torrängsfragment nära Aspnäs 7 km N om Heby.

Hebybon och lägerdeltagaren Ola Bäckström tipsade oss om Temyrbäckens ravin. För att ligga i Heby kommun, är den ur botanisk synpunkt ett verkligt smultronställe. Ravinen tillhör Västerlövsta och ligger några km söder om Heby samhälle. Den är djupt nedskuren i slutningen mot Örsundaån och som mest 10-15 m djup. Ravinslänterna består av finjord med några mindre sidoraviner samt en del källor. Botten är delvis storblockig och på några punkter har bäcken, som fortfarande förde vatten trots sommartorkan, nått ned till berggrunden. Ravinens vegetation präglas av de vanliga lövträdsarterna och gran. Nära själva bäckfåran växer dessutom påfallande mycket hägg. Ravinslänterna är i övrigt klädda med de i Hebytrakten ovanliga buskarna hassel, tibast och skogstry samt av viden och olvon (*Corylus avellana*, *Daphne mezereum*, *Lonicera xylosteum*, *Salix* spp., *Viburnum opulus*).

Örtfloran i ravinen innehåller de vanliga lundväxterna, men dessutom finns där sådana arter som trolldruva, desmeknopp, bäckbräsma, gullpudra, kärrfibbla, lundelm, springkorn, strutbräken, hästhov (en troligen vild och ursprunglig form i ett källdrag, med blad påminnande om fjällskräp) och underviol (*Actaea spicata*, *Adoxa moschatellina*, *Cardamine amara*, *Chrysosplenium*

alternifolium, *Crepis paludosa*, *Elymus caninus*, *Impatiens noli-tangere*, *Matteuccia struthiopteris*, *Tussilago farfara*, *Viola trivialis*). Dessa arter såg vi under inventeringen bara här eller på någon enda lokal till.

En kontroll i "Upplands vegetation och flora" vid hemkomsten visade att Erik Almqvist, jag höll på att säga som vanligt, varit före oss i ravinen och hittat alla "våra"arter, dessutom pinsamt nog en del till. Men det är ju möjligt, att floran har blivit fattigare under de gångna sjuttio åren. Bland hans arter återfann vi naturligt nog inte vätteros (*Lathraea squamaria*) eftersom det var sent på sommaren och ett dåligt år för arten. Men inte heller sådana notabla arter som källdagdkåpa, dvärghäxört, grönyxne, vårärt, storgro och lind (*Alchemilla glomerulans*, *Circaea alpina*, *Coeloglossum viride*, *Lathyrus vernus*, *Poa remota*, *Tilia cordata*) fick vi ögonen på.

Väggkanter, sandtag och ruderatmarker är värda ett särskilt omnämnande i dessa magra trakter. Flera ruderatväxter verkar trivas ovanligt väl i glesbygden här i väster. Småsporre hittades sålunda i 8 kvadranter, ullört i 3, taggsallat i 6, strimsporre i 5 och dess hybrid med gulsporre i 3 samt rödnarv i 6 (*Chaenorrhinum minus*, *Filago arvensis*, *Lactuca serriola*, *Linaria repens*, *L. repens* x *vulgaris*, *Spergularia rubra*). Av de saltgynnade väggkantsväxterna fann vi bara grått saltgräs (*Puccinellia distans*), dock i hela 6 kvadranter. Vresrosen (*Rosa rugosa*) har börjat sprida sig efter vägarna även i denna trakt (3 lokaler). Ryssgubbe och blåeld (*Bunias orientalis*, *Ecbium vulgare*) med en lokal vardera, verkar däremot inte ha blivit vanligare sedan början av seklet. Sommargyllen (*Barbarea vulgaris* ssp *arcuata*) blev funnen i endast 2 kvadranter. Jättelekan (*Heracleum mantegazzianum*) är fortfarande ovanlig och sågs bara i ett begränsat antal exemplar vid en nedlagd soptipp.

En del ovanligare kulturrymlingar verkar vara fast etablerade i området. Märkligast är

väl honungsfacelian (*Phacelia tanacetifolia*), som växte rikligt tillsammans med sibirisk vallmo (*Papaver nudicaule*) i ett gammalt, nu igenvuxet sandtag vid Aspås. Troligen har de båda arterna spritt sig under tallarna från den något originella rabatt i samma sandtag, som nu innehöll helt andra prydnadsväxter. Vid landsvägen intill växer rosenry, ungersk syren och luktolvon, (*Lonicera tatarica*, *Syringa josikaea*, *Viburnum lantana*), antagligen utplanterade eller också spridda med trädgårdsutkast. Blåtryet (*Lonicera caerulea*) i ett videsnår en halv km NV om Enåkers kyrka är däremot helt naturaliserat.

Årets fynd? Ja, det blev väl två och ett halvt. Det första gjordes redan på väg till

lägret då Egil Wahlström, som infann sig per cykel, upptäckte knölvialen (*Lathyrus tuberosus*) i ett antal exemplar på en "transportsträcka" vid ett landsvägdike nära Boda i Norrby sn. Utan hans cykel hade vi säkerligen missat denna art. Sedan fann Lennart Karlén med följeslagare en rik förekomst av färgmåra (*Galium triandrum*) i anslutning till den ovannämnda lokalen för backskafing och hårstarr. Ny svensk nordgräns! Närmaste växtplatser ligger 4 mil avlägset, i Uppsalas resp. Enköpings omgivning. Det "halva fyndet" slutligen, avser lundkovallen (*Melampyrum nemorosum*), hittad nära Stingtorpet i Västerlövsta sn, en halvmil väster om tidigare kända lokaler.

Botaniska sektionens exkursion till det blivande skogsreservatet i Sätra, 5 maj 1996

URBAN GUNNARSSON OCH HENRIK WEIBULL

Under de ruskiga väderleksförhållandena som rådde tidigt på morgonen var det imponerande att se en så stor skara exkursionsdeltagare. Väl framme vid det blivande reservatet var 12 personer samlade. Området ligger strax öster om Sätra by i Västlands socken, Tierp. Under ledning av Stefan Wendin, skogsvårdskonsulent och nyckelbiotopsinventerare i Tierp, gick färden in i skogsområdet. Det intressanta skogsområdet upptäcktes under dramatiska förhållanden. Skogsmaskinerna hade redan börjat avverka i områdets yttre delar då Stefan och en kollega från skogsvårdsstyrelsen kom dit. De hade sedan tidigare misstänkt att det

skulle kunna finnas fina naturskogar i trakten och mycket riktigt, de såg direkt att området var något speciellt och skogsmaskinerna kunde stoppas.

Trädskiktet domineras av gran och flera riktigt stora aspar finns i området. Skogen har ovanligt mycket död ved, terrängen är småbruten med glupar, små höjder och ett outdikad bäckdråg som slingrar sig genom ett av sumpskogpartierna. Död ved i olika för-multningsstadier och de många meterhög myrstackarna som finns utspridda i området är bra indikationer på höga naturvärden i sig. Man kan således förvänta sig att hitta lite mer exklusiva arter i denna miljö och det

Kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*) vilken fanns rikligt i hela området.

var därför vi var här, dvs för att titta på signalarter, indikatorarter och hotade arter. Vi hann knappt vandra in i området förrän aspfjädermossa (*Neckera pennata*, hotkategori Sårbar) förevisades, vi kom senare att se denna art på flera stora aspstammar i området, samt på ett block. Vi hittade ytterligare två arter i samma släkte; platt fjädermossa (*N. complanata*) och grov fjädermossa (*N. crispa*), varav den senare är mycket ovanlig så här långt norrut i landet, den senare växte på ett block i sumpskogen. Signalarterna korallblylav (*Parmeliella triptophylla*), skinnlav (*Leptogium saturninum*), gammelgranlav (*Lecanactis abietina*) och kattfotslav (*Arthonia leucopellaea*) fanns rikligt i hela området. Alla arterna växte på

bark, de två första arterna på asp, medan de två senare växte på granbaser. Vi hittade vedtrappmossa (*Anastrophillum hellerianum*, hotkategori Hänsynskrävande), kornknutsmossa (*Odontoshisma denudatum*), liten hornfliksmossa (*Lophozia ascendens*, hotkategori Hänsynskrävande), hornfliksmossa (*L. longidens*) och purpurmylia (*Myliia taylorii*), på relativt väl nedbrutna granlåggor som är mjuka de yttersta centimetrarna. Purpurmylian är västlig i sin utbredning och är ytterligare en art som är mycket ovanlig i denna del av landet. Till de flestas besvikelse och det svenska namnet till trots var den helt grön vilket den ofta är när den växer skuggigt. På ännu mer förmultnade lågor hittades grön sköldmossa (*Buxbaumia viridis*, hotkategori Hänsynskrävande) samt vitmosslav (*Icmadophila ericetorum*). Ringlav (*Evernia divaricata*) förevisades växande på mer eller mindre döda enar, detta är en av de ganska få lokalerna i Uppland. I sumpskogspartierna hittades lunglav (*Lobaria pulmonaria*), på marken hittade vi tursamt den rödlistade dunmossan (*Trichocolea tomentella*, hotkategori Hänsynskrävande) på en av dess nordligaste upplandslokaler (Lönneli 1995). När vi började leta mer intensivt bland stenar och alsocklar i sumpskogen dök några intressanta arter upp däribland den starkt luktande terpentimossan (*Geocalyx graveolens*), rörsvepemossa (*Jungermannia leiantha*), blåsfliksmossa (*Lejeunea cavifolia*), krusfliksmossa (*Lophozia incisa*), sumpspärmossa (*Campyllum protensum*) och den i Uppland troligen ganska ovanliga källfliksmossan (*Lophozia bantriensis*). Blommande tibast lyste upp tillvaron i den för dagen mörka skogen. Bland kärlväxterna kan även granbräken, guckusko och kärrknipprot nämnas som trevliga inslag i den annars kryptogamdominerade sumpskogen.

Huggning har ej förekommit i någon större utsträckning under 1900-talet, detta mycket tack vare att den förre ägaren ej hade något intresse av att bedriva skogsbruk. Hon

blev 103 år och avverkningstankarna aktualiserades först efter hennes död. Även skogens läge, relativt långt från de forna järnframställningscentra (de två närmaste är Tolfta och Österlövsta), vilka helst tog bränsle från närbelägna skogar, kan ha medfört att skogen ej brukats fullt ut under denna epok. Spår efter gamla kolbottnar skvallrar dock om att skogen tidigare brukats i någon form. Även den rika förekomsten av stora aspar tyder på att någon form av störning tidigare förekommit i området. Dessa stora aspar kommer dock relativt snart att försvinna ur skogsbilden om området bevaras, detta p g a

att aspen har svårt att föryngra sig i relativt slutna bestånd som detta. Själva kärnområdet är ca 25 ha och det tilltänkta reservatet kommer att bli ca 35 ha stort när intilliggande buffertzoner inräknas.

Väl tillbaka vid bilarna hade typiskt nog molntäcket börjat spricka upp och regnet upphört. Trots det eländiga vädret blev excursionen mycket lyckad.

Litteratur

Lönneli, N. Stockholmstraktens lever- och vitmossor: En bryologisk nytändning i Stockholm? *Daphne* 6(2):63-64.

Adventivexcursionen 1996

LENNART KARLEN

Sällskapet traditionella adventivexcursion genomfördes den 15 september i ett fint höstväder med övervägande solsken och måttlig vind. Botaniskt innehöll den många godbitar och för en ofrivillig 08 som vanligt många prövningar i trafiken. Med hjälp av en infödd (?) vägvisare kom jag emellertid på ett fullt lagligt sätt över den sista parkeringsplatsen vid samlingspunkten på Gullmarsplan i hård konkurrens med ett ungdomligt damlag i innebandy. Att trafikreglerna bara är en rekommendation i Stockholm bevisade flera av de 18 deltagarna redan här.

Vår ledare för dagen, Janne Edelsjö, förde oss först till Årstafältet och golfklubbens parkeringsplats. Här samlades vi först kring en blomkruka med några små exemplar av bymålla (*Chenopodium urbicum*), som en av deltagarna hade med sig. Skillnaden mellan bymållan och den mycket variabla svinmållan (*C. album*) var inte helt uppenbar.

Årstafältet domineras idag av gräs och renfana, men utmed Huddingevägen finns en

del jordhögar som kan vara värda att granska. Vi tittade först på stäppsena (*Rapistrum rugosum*) men vågade inte bestämma de dåligt utvecklade exemplaren till underart. Därefter gick vi över till rosorna. Japansk klätterros (*Rosa multiflora*) med sina miniatyrnypon, vresros (*R. rugosa*), äppelros (*R. rubiginosa*) samt dagros (*R. glauca*) hade vi inga problem med. Vårre var det med flera olika former i sektionen Carolinae med bl a glansros (*R. virginiana*). Tre andra kulturspridda arter var spärrgrenigt oxbär, rynkoxbär samt häckhagtorn (*Cotoneaster divaricatus*, *C. bullatus*, *Crataegus grayana*). Stortimjan, finsk fingerört och ekorkorn (*Thymus pulegioides*, *Potentilla intermedia*, *Hordelymus jubatum*) noterades i förbifarten.

Nu drog bilkaravanen till Gubbängens IP. På norra sidan av Majrovägen finns ett större upplag för hantering av jord och trädgårdsavfall, en plats som kan innehålla spännande växter. Vi tittade noga på de många resli-

Bymålla (*Chenopodium urbicum*), mycket lik den vanliga svinmållan (*Chenopodium album*).

ga exemplaren av lönnmålla (*Chenopodium hybridum*) med hopp om att äntligen hitta den första platanmållan (*C. gigantospermum*) men vi hade ingen tur den här gången. Ett litet bestånd av en murreva såg ut att ha alldeles för stora blommor och visade sig även ha underjordiska utlöpare. Stace (1991) tar upp *Cymbalaria pallida* och *C. hepaticifolia*, vilka båda har de nämnda egenskaperna, men arten blev aldrig säkert fastställd. Även ett exemplar av en salvia (*Salvia sp.*) förblev obestämt. En stålig blomstertobak (*Nicotiana alata*) tronade högst upp på en jordhög med bl a grönmynta, skär kattost, nattskatta och hårgängel (*Mentha spicata*, *Malva neglecta*, *Galinsoga ciliata*).

En kort förflyttning tog oss till en vägslänt vid infarten till Högdalstoppen på Kvicksundsvägen, där vi tittade på bergros med

sina typiska avlånga och smala nypon samt rosenvial (*Rosa pendulina*, *Lathyrus latifolius*).

På andra sidan Högdalstoppen, vid infarten till vattentornet från Fagersjövägen, började vi med en kafferast. Den äldre delen av tippet börjar nu växa igen och dominerades i år av svinmålla, här och där med inslag av fikonmålla (*Chenopodium album*, *C. ficifolium*), men i de nyare delarna finns stora och bara jordtytor med adventivväxter. Fotograferna flockades först kring några mycket dekorativa plantor av hirs och grå kavelhirs (*Panicum miliaceum*, *Setaria pumila*). I närheten fanns också fänkål, kanariegräs, skär och vit kattost samt svedjenäva (*Foeniculum vulgare*, f *halaris canariensis*, *Malva neglecta*, *M. pusilla*, *Geranium bohemicum*). Längre bort samlades vi kring en stålig ulltistel (*Onopordum acanthium*), en art som tillsammans med en av deltagarna hade figurerat i Naturmorgon på radio dagen innan. Nu började vi undra var den utlovade ryska sötväplingen (*Melilotus wolgicus*) fanns. Och se, exkursionsledaren hade på ett mycket pedagogiskt sätt lett oss alla alldeles förbi ett stort och buskigt midjehögt exemplar utan att någon reagerat! Den var emellertid inte svårbestämd, utan avvek tydligt från vit sötväpling. Bland det övriga 50-tal adventivarter som jag antecknade kan nämnas luktaster (*Aster novae-angliae*).

Nu följde en rad korta stopp där obestämda eller ovanliga arter hade setts. Det första var i ett industriområde på Flatenvägen nära Stora Sköndals väg. På ett par små sandhögar, troligen efter gatsopning, fanns två ej blommande växter, ingen kunde sätta namn på dem.

Det andra stoppet blev vid Skarpnäcks gård, där ett par exemplar av grenigt kungsljus (*Verbascum lychnitis*) studerades. Alldeles intill fanns en kompost med trädgårdsavfall och en svårbestämd potatisväxt. Möjligen var det bägarnattskatta (*Solanum physalifolium*).

Hammarbyhamnen vid Korphoppsgränd var platsen för det tredje stoppet och anledningen var kålsenapen som fanns på en industritomt tillsammans med hamnsenap, cikoria, sandvita, småsporre, strimsporre och kanadabinka (*Erucastrum gallicum*, *Sisymbrium altissimum*, *Cichorium intybus*, *Berteroa incana*, *Chaenorrbium minus*, *Linaria repens*, *Conyza canadensis*).

Adventivexkursionen har alltid plats för improvisationer och ett tips om en konstig gulblommig och strävbladig växt förde oss till Rosenlundsparken. Utmed en husvägg,

Rysk sötväppling (*Melilotus wolgicus*). A: Habitus. B: Balja.

bland kaplobelia och petunia (*Lobelia erinus*, *Petunia x hybrida*), fann vi diverse arter som sannolikt har kommit dit med fågelfrö från balkongerna ovanför. Bland nattskatta, svinamarant och malörtsambrosia stod så den gulblommiga, som visade sig vara en oxtungsfibbla (*Solanum nigrum*, *Amaranthus retroflexus*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Picris echioides*).

Nu var det dags för resans svåraste förflyttning, från Rosenlundsparken till Frihamnen. Som tur var kom jag iväg som första bil efter färdledaren, för redan efter det första trafikljuset var resten av karavanen hopplöst efter. Färden genom Södermalm, förbi slussen och runt Gamla stan gick bra och min införde (?) vägvisare hade visst beröm över för ledarens vägval. Men när vi nedanför slottet inte svängde av in på Norrbro tog han tillbaka allt. En u-sväng nedanför Logården besparade oss ytterligare minst ett varv runt Gamla stan, men istället fick vi se våra efterblivna kamrater försvinna framför oss över Strömbron. När vi kom fram till Frihamnen låg redan alla våra vänner på knä under en lastbrygga, ivrigt fingrande på en halvt visnen målla. Den var tidigare på sommaren bestämd till gatmålla (*Chenopodium murale*) men i nuvarande skick hade den nog avfärdats som en svinmålla av mer än en erkänd botanist och inte undersökts närmare. Sandkämpar (*Plantago arenaria*) var sedan många år kända i närheten.

De flesta drog nu vidare till dagens sista mål, Bergianska trädgården, medan jag tog den enklaste vägen tillbaka till Essingeleden och tryggheten. Fint väder, många deltagare och flera nya artkryss borgar för att det här inte var Sällskapet sista adventivexkursion. Vi ses nästa år.

Litteratur:

Stace, C. 1991: *New Flora of the British Isles*. Cambridge University Press.

Upplands floristiska historia

Vårens sista möte den 25 april 1996 bjöd på en verkligt fin redogörelse om Upplands floristiska historia av Gunnar Eriksson, Uppsala. Det blev en hel del såväl botanik som historia. Titeln på föredraget var "Från Celsius till Almquist", men föredragshållaren började redan 100 år tidigare och berättade om Johannes Rudbeckius (1581-1646). Han ordnade, under sin tid som professor i Uppsala, exkursioner på lördagarna efter aftonsången.

Delvis samtida var Ericus Schroderus, som 1633 gav ut "Encomion Uplandiae". Han är den förste författare som räknar upp växterna med släktnamn, namn som dock ofta är äldre. Många av de uppräknade växterna kan därför vara svåridentifierade. En annan 1600-talsbotanist hette Johannes Franckenius, som 1659 gav ut den andra upplagan av "Speculum Botanicum", där han angav svenska namn på växterna. Olov Rudbeck d ä (1630-1702), son till J. Rudbeckius, hade en önskan att avbilda alla världens växter. Han hade flera tusen träsnittsstockar färdiga då den stora branden i Uppsala bröt ut 1702. De flesta stockarna blev tyvärr lågornas rov, men två band med bilder lyckades Rudbeck ge ut av de stockar som inte brann upp.

Sonen Olof Rudbeck d y (1660-1740) blev även han professor i Uppsala. Han gav ut en doktorsavhandling om *Hedera* år 1707. Sedan Linné (1707-1778) kommit till Uppsala, samarbetade Rudbeck med honom. Även Olof Celsius d ä (1670-1756) samarbetade med Linné, bl a i inventeringen för "Catalogus Plantarum Upsaliae" år 1732. Celsius var även intresserad av mossor. Han rapporterade 470 växter från Uppland. Även detta fick Linné hjälpa till med. Linné upptäckte bl a alsikeklöver från Alsike i Uppland.

Göran Wahlenberg, en stor beundrare av Linné, gav 1820 ut "Flora Upsaliensis", den första egentliga floran över Uppsala med beskrivningar av varje art. Carl Johan Hartman gav 1820 ut "Handbok i Skandinavien flora", som sedermera kom ut i flera upplagor, Johan Wikström var intresserad av Stockholmsfloran och gav 1839 ut "Stockholms flora", som beskriver växterna på ett nytt sätt med deras biologi och med estetiska synpunkter. Han ordnade också herbariet till det som skulle bli Naturhistoriska Riksmuseet.

Olov Rudbeck d ä (1630-1702). Rudbeck hade en önskan om att avbilda alla världens växter. Han hade flera tusen träsnittsstockar färdiga då den stora branden i Uppsala bröt ut 1702 och förstörde de flesta av stockarna.

Knut Thedenius (1814-1904) ledde under flera år exkursioner i Stockholmstrakten och publicerade dem som en exkursionsguide. Han uppmärksammade också Runmarö med dess rika flora. Den ön ligger ju i Uppland och har en kalkhaltig berggrund. År 1871 gav Thedenius ut den berömda "Upplands och Södermanlands flora", en typ av skolflora.

Elias Fries (1794-1878), liksom Linné född i Småland och professor i Uppsala, kallades för "mykologins fader" för sitt intresse för svampar. Han hade flera söner som alla blev botanister. Rutger Sernander (1866-1944) och Robert Tolf utförde undersökningar av mossor i Uppland. J. A. Schagerström gav i mitten av 1800-talet ut den första heltäckande floran över Uppland. Han införde också begreppet vegetation.

Då läroverken blev vanliga började det också dyka upp flera provinsfloror. Alla elever skulle då samla växter i herbarier. Detta medförde att de botaniska kunskaperna spred sig över landet. Erik Almquist ansåg att det var dåligt med floror under senare delen av 1800-talet. Han kom i kontakt med Sernander, som 1914 ville ha en ny flora och det blev Almquist som skulle göra den. Han läste därför igenom allt som skrivits och gick igenom Riksmuseets och Uppsalas herbarier. Dessutom hade han 133 informatörer runt om i Uppland. Resultatet blev en doktorsavhandling om "Uppsalas vegetation och flora". År 1937 publicerade han också en ny upplaga av "Stockholmstraktens växter".

Bengt Nicolson

Exotisk utflykt

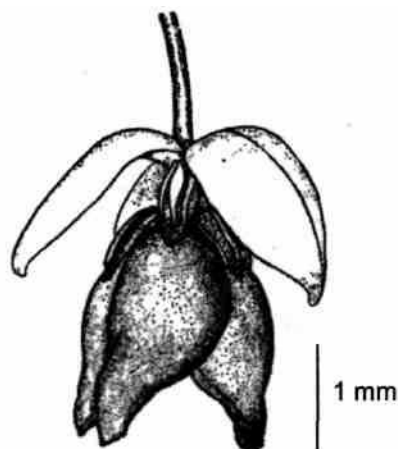
Ulf Swenson från Uppsala tog oss den 10 oktober 1996 med på en exotisk utflykt till ögruppen Juan Fernandez utanför Chiles kust. Tre öar ingår i gruppen, Masafuera (spanska för ön längst bort), Masatierra (ön närmast land) och den lilla Santa Clara.

Öarna upptäcktes år 1574 av den spanske sjömannen Juan Fernandez. År 1591 var Sebastian Garcia Carreto den första person som steg iland på ögruppen och försökte etablera en koloni. Detta misslyckades men han hade bl a med sig getter som numera bildar en ganska stor förvildad stam. Den första floran för öarna publicerades 1896 av Johow, men innan dess hade den första botanisten, Mary Graham, varit där redan 1823.

Carl och Inga Skottsberg gjorde 1916-1917 omfattande fältarbeten, sedermera publicerade i tre band. Titeln på en annan

bok av Skottsberg skriven 1918 är "Till Robinsonön och världens ände" och syftar på den skotske sjömannen Alexander Selkirk som kom i gräl med sin kapten och krävde att bli landsatt på närmaste land, vilket råkade vara just Masatierra. Där levde han ensam åren 1704-1709 och blev förebild för Daniel Defoes berömda roman om Robinson Crusoe. Öarna blev 1935 naturreservat och år 1977 biosfärreservat.

Klimatet är mildt med måttliga regnmängder. Det regnar mest under vinterhalvåret och under den tiden är det svårt att landa på ögruppens lilla, annars dammiga flygfält. Öarna är oceaniska med vulkaniskt ursprung och mindre än 4 miljoner år gamla. Den högsta punkten på Masatierra höjer sig 915 meter över havet och heter El Yunque. På ön finns också den enda hamnen i Cum-

Blomma av *Lactoris fernandeziana* från Masatierra, Juan Fernandez. Släktet har mycket små blommor vilka är tretaliga liksom blommorna hos monokotyledoner. Ur Skottsberg, C (red.) 1955: *Växternas Liv*. 2:a uppl. band 10. Malmö.

berlandviken och den enda byn som heter San Juan Bautista (Johannes döparens by). Man lever på fiske, bl a den endemiska langustinen (*Jasus lalandei*) och på turism. Flygplatsen ligger på andra sidan av ön, man måste åka båt i ett par timmar innan man når Cumberlandviken. Masafuera och Santa Clara är obebodda, högsta punkten på den förstnämnda är knappt 1400 meter.

Floran på de dramatiskt branta öarna är relativt fattig och innehåller 158 fanerogamer och 51 kärnkryptogamer, och hela 60 procent av dem är endemiska. Det finns ytterligare 227 arter, men de är introducerade av människan och numera naturaliserade. Dessa växter utgör det största hotet mot den mycket säregna, endemiska floran.

Bilderna från expeditionen där deltagarna segade sig fram på vassa bergryggar med lodräta stup på flera hundra meter på båda sidor fick oss betraktare att hisna och uppleva kittlingar i magen. Ulf visade en lång rad av för oss okända växter och ormbunkar, de

flesta endemiska. Där förekom flera arter av *Dendroseris*, trädormbunken *Blechnum cycadifolium*, en vedartad *Erigeron*, en busklik *Robinsonia gracilis* och den rödblommi-ga *Escallonia callcottiae*.

Vi fick se genetiskt enhetliga *Rapbitambanus* och *Dysopsis* samt ormbunken *Hymenophyllum fuciformae* och den epifytiska *Blechnum scottii* ej att förglömma. En enstaka palm (*Juania australis*) visades liksom hybridsvärmar mellan *Gunnera peltata* och *G. bracteata*. Den egendomliga och endemiska *Plantago fernandezia* syntes på en bild och på en annan beundrades en vacker klocka av släktet *Wahlenbergia*. Sandelträdet (*Santalum fernandezianum*), talade Ulf om, är en numera utrotad art. Carl Skottsberg var den siste vetenskapsmannen som såg denna art i livet, året var 1908. Några införda arter har blivit besvärliga ogräs, exempelvis opiumvallmo och odört.

Jakten på den endemiska och ytterligt sällsynta *Lactoris fernandeziana*, en mycket skör växt som står pepparväxterna nära, var dramatisk och expeditionens höjdpunkt. Denna buske med små tretaliga blommor, byggda precis som hos en monokotyledon, är av stort botaniskt intresse. Pollen från arten har nämligen hittats i sediment på havsbotten utanför västra Afrika, 70 miljoner år gamla. Uppskattningsvis finns det mellan 1200 och 1500 individer kvar av arten.

Summa summarum, den naturliga vegetationen har lidit hårt av människans intrång trots att hon kom dit så sent som i slutet av 1600-talet. Många exotiska växter dominerar nu stora områden, inte minst i Cumberlandviken, och den säregna inhemska floran är allt mer hotad till sin existens. Bland annat kan nämnas att inte mindre än 20 endemiska arter har en totalpopulation av mindre än 25 individer.

Raoul Iseborg